

Northscapes. History, Technology, and the Making of Northern Environments

Dolly Jørgensen and Sverker Sörlin (eds.), The University of British Columbia Press 2013

by Kari Aga Myklebost

Antologien *Northscapes* tar opp forholdet mellom naturbetingelser og samfunn i nord, nærmere bestemt interaksjonen mellom disse, slik den framtrer i ulike menneskelige tilpassinger til nordlige forhold gjennom teknologiutvikling og sosial organisering. I innledninga argumenterer redaktørene for at det trengs slike perspektiver på nord, som en motvekt til en historiografisk tradisjon hvor nordlig klima og natur i stor grad har blitt framstilt som en nærmest deterministisk faktor, som har begrenset kultur- og samfunnsutvikling. Selve skapingen av nordlige landskap, både i fysisk og i overført eller kulturell betydning, er altså et hovedtema i boka. Hvordan har menneskelig aktivitet skapt og omskapt den nordlige naturen, og hvilke bilder av nord har blitt til i disse prosessene? Og motsatt: hvordan har nordlige landskap formet kulturer? Gjennom sine elleve artikler, samt en innledning og en epilog, utvikler boka dette interaksjonsperspektivet, og gir innblikk i ulike historiske prosesser fra det sirkumpolare området som viser hvordan nordlig natur har blitt håndtert og dermed samtidig også skrevet inn i den kulturelle selvforståelsen til forskjellige samfunn.

Boka tar oss med til det europeiske, russiske, amerikanske og kanadiske nord, - og til noen spennende grenseområder mellom disse, som det nordlige Stillehavet hvor Asia og Nord-Amerika møtes. Bokas brede geografiske nedslagsfelt gjør dette til interessant lesing. Det samme gjelder det kronologiske spennet, som strekker seg fra middelalderen til etterkrigstida, med et tyngdepunkt på 1800- og 1900-tallet.

Dette er en tverrfaglig bok, med to antropologer, en økolog og en arkeolog blant forfatterne, i tillegg til et flertall av miljø- og vitenskapshistorikere. Boka er tematisk organisert, og delt inn i fire bolker som seg imellom representerer en viss kronologi, fra utforskning (*Exploring the North*), via bosetting (*Colonizing the North*) og ressursutvinning (*Working the North*) til billedskapning (*Imagining the North*). Denne inndelingen fungerer i hovedsak godt, selv om man som leser kan spørre seg for eksempel hvor grensen går mellom kolonisering/bosetting og ressursutvinning/teknologiutvikling. Epilogen har fått tittelen «The Networked North» og brukes til å trekke linjer mellom artiklene og oppsummere status innenfor det miljøhistoriske feltet når det gjelder skapingen av nordlige områder. Finn Arne Jørgensen skriver på en systematisk og overbevisende måte om hvordan disse delene av verden må forstås som gjennomvevde av transnasjonale nettverk, heller enn som isolerte og eksotiske steder (slik de tradisjonelt har blitt oppfattet); om hvordan nordområdene består av hybride landskaper, i skjæringsfeltet mellom det urbane og villmark, verken erobret eller preservert; og sist, om hvordan nordområdene er integrert i globale forbruksmønstre. Til sammen utgjør disse tre perspektivene på de sirkumpolare

områdene en motvekt til stereotypien om nord som uberørt periferi. Jørgensen diskuterer også forskjellene på og synergiene mellom et innenfra- og utenfra-perspektiv på nordområdene på en fruktbar måte, og det tradisjonelle bildet av nord som jomfruelig og eksotisk punkteres med setningen: «There's nothing special to the North in that it is not something apart from the world we live in.» Klodens nordlige områder har blitt en integrert del av den globale utviklingen, samtidig som mytene om det uberørte og isolerte lever videre. Vi må derfor makte både å bevege oss bort fra eller gi slipp på de tradisjonelle forestillingene om nord, samtidig som vi må undersøke hvordan og hvorfor slike stereotyper vedlikeholdes. Epilogen fungerer som et utsyn, som på en klargjørende måte peker ut retninger for videre forskning på feltet.

Epilogens åpne og myteknusende strategi står imidlertid i en viss kontrast til formuleringer i innledningen, som er ført i pennen av bokas to redaktører. Her omtales de sirkumpolare områdene konsekvent som ett, the North (noe som også forekommer nokså hyppig gjennom boka forøvrig), og redaktørene tilkjennegir en målsetting om å skrive «a general history of the North». De skriver: «[The North] has been perceived as not holding one history but many histories, and although these have been increasingly told in recent decades [...] virtually no one has attempted a common historical frame on a professional scholarly level.» Dette vil redaktørene bøte på. Bruken av betegnelsen Nord i bestemt form entall og ambisjonen om å utarbeide en enhetlig faglig ramme og fortelle én historie framstår som forstyrrende, både i forhold til epilogen og i forhold til den komplekse empirien som artiklene samlet sett representerer. Artiklene forteller leseren at nordområdene til tross for sin felles geografiske beliggenhet innenfor den nordlige himmelretningen er mangefasetterte og på ingen måter en unik, enhetlig region. Også bokas tittel, hvor «Northscapes» og «Northern Environments» omtales i flertall, står i kontrast til ambisjonen om å skrive om Nord innenfor en enhetlig faglig ramme. Redaktørene argumenterer for at fra et miljøhistorisk perspektiv har en samlet behandling av «the North» noe for seg; de sirkumpolare nordlige områdene har blitt tildelt noen fellestrekk fra naturens side, som mørketid, kulde og store kontraster mellom årstidene. Redaktørene nevner også tynt befolkningsgrunnlag og store hav- og fjellområder som sentrale fellestrekk. Men noen systematisk diskusjon av i hvilken grad dette borger for behandling av de nordlige områdene som ett, blir ikke tatt. Dermed lurer det tradisjonelle mytologiserende utenfra-perspektivet på nordområdene bak bokas artikler. Noen steder kommer dette fram i klartekst, som når det hevdes at den nordlige naturen skapte et særlig tett bånd mellom folk og landskap på øyene i Nord-Atlanteren i middelalderen. Hvilke levninger fra fortida tilsier at øyfolk i nord har vært tettere knyttet til naturen enn øyfolk andre steder, for eksempel i Polynesia?

For hva er egentlig felles for de sirkumpolare områdene, og i hvilken grad er det formålstjenlig å skrive om nord som én region, fra et miljøhistorisk perspektiv? Redaktørene viser i noteapparatet til arbeider som har tatt opp framveksten av Arktis som en egen region på det internasjonale planet, med mellomstatlige politiske organer og institusjonelle rammeverk, men naturlig nok er det ingen av bokens bidrag som drøfter dette. I stedet holder de seg på det kulturalanalytiske og miljøhistoriske planet, og diskuterer framveksten av ulike forestillinger om nord. Dette reflekteres også i redaktørens definisjon av «Nord», som en forestilt geografi (a space imagined), og som del av den kollektive identiteten og mentaliteten (state of mind) til de som bebor nordlige områder, som har oppstått i samspill med nordlig klima og natur. En mer håndfast diskusjon av ulike parametre for nordlighet, som Louis-Edmond Hamelins klassiske drøfting fra 1978, avvises til fordel for det subjektive, opplevde nord.

Selv om man kan snakke om særegne naturforhold og klimatiske betingelser i det sirkumpolare nord, viser artiklene i Northscapes i klartekst hvordan «det samme» miljøet innenfor den enorme nordlige himmelretningen har åpnet for svært ulike kulturelle og teknologiske tilpassinger. Denne leseren kunne ønsket seg noen flere komparative linjer mellom artiklene, også innledningsvis, som drøftet dette mangfoldet i klartekst.

Professor Kari Aga Myklebost is Barents Chair in Russian Studies at the department of history and religious studies at the University in Tromsø. Amongst other things she has co-edited the book Caution & Compliance. Norwegian-Russian Diplomatic Relations 1814-2014 (Orkana 2012), as well as several articles and book chapter on Norwegian-Russian relations, arctic research, diplomacy and nationalism in the north, and not least indigenous and minority politics in the north.